

Szent László a középkori magyar falképeken

**László Gyula: A Szent László-
legenda középkori falképei.**
(Tájak – Korok – Múzeumok
Könyvtára 4.) Budapest, 1993.

László Gyula professzor századunk magyar tudósainak egyik legeredetibb, legszínesebb egyénisége. Sokan, akik abban a szerencsében részesültünk, hogy személyesen ismerhetjük őt, most együtt ünnepeljük a Szent László-legenda középkori falképei című pompás könyvének régóta várt megjelenését. Többen tanítványai lehettünk, vagyis megismerhettük benne azt a napjainkban oly kivételes tanárt, aki rajongva szereti tárgyát, és aki tisztelettel, meghatódottsággal közeledik ahhoz. S vajon létezik-e nagyszerűbb téma, mint eleink kiléte és korai története, megérkezésük a Kárpát-medencébe. László Gyulától ellettük a kutatás módszereit is, a szent bűvöletet, amely nem ismer fáradságot, sem meghátrálást, csak lázasan figyeli a felvillanó fényeket, amelyek nyomán oszlik az ismeretlenség sötétsége. Mind-ez végtelen örömmel tölti el a kereső szívét, új és új lendületet ad a további munkára, az igazság felderítésére.

Az elmúlt nehéz évtizedek egyetemi oktatásában talán Ő volt az egyetlen, aki ébren tartotta, sok esetben felébresztette ifjúságunkban a magyar öntudatot. Ő volt az a tudós és tanár, akinél az egyes tudományágak szervesen összekapcsolódtak, és aki a tudomány nagy, élettel teli egységét ismertette meg a jövő értelmiségével.

A tudomány Nála mindig összefügg a művészettel. Az előadás és a kifejezés művészetével, amelynek egyedülálló mestere volt az egyetemen. A képzőművészet esztétikai értékei mindig jelen voltak a régészeti emlékek bemutatásánál. Mint a középkori régészeti tanára kivételes egységben tárta hallgatói elé a kor régészeti és művészettörténeti em-

lékeit. Pontosabban, nem ismert kutatási határokat, sem skatulyákat. Még a kortárs művészet megismerését is fontosnak tartotta a régész számára.

Széles körű, tudós problémafelvétellel, azok sokoldalú tudományos megközelítésével és a legtöbb esetben azok megoldásával is találkozunk e kötetben. A tárgy, a magyarság középkori életének legbeszédesebb emlékei, a Szt. László legenda ábrázolásai. A cím falképeket jelöl meg, mint a középkori monumentális művészetünk legszembetűnőbb és legmegkapóbb képsorát, amelyeket az ország legkülönbözőbb vidékeiről ismerünk. E képsorok már több mint 100 éve, Rómer Flóris 1874-ben megjelent első falkép-korpusza, a Régi falképek Magyarországon c. kötet megjelenése óta élénken foglalkoztatják a hazai irodalmi, néprajzi, művészettörténeti és régészeti kutatást.

László Gyula könyvét Radocsay Dénesnek ajánlja, akinek A középkori Magyarország falképei című műve 1954-ben látott napvilágot. Radocsay heroikus munkát végzett falképeink számbavételével, leírásával és a rájuk vonatkozó irodalom összegyűjtésével. Nem szabad ugyanis elfelejtenünk, hogy az akkori politikai viszonyok nem tették lehetővé a trianoni határokon kívül eső emlékek megtekintését sem. Könyvének nagy szerepe volt abban, hogy a II. világháború utáni nemzedékek figyelme középkori falképeink felé fordult. A falképek tudományos kutatása terén azonban, az említett politikai körülmények miatt, nem tehettek sokat. A 60-as évektől kezdve a magyar szakember megnézhetette már a török pusztítástól megkímélt, de Trianonnal elszakított középkori pompás képsorokat, de a tudományos feldolgozás a helyi szakemberek kizárólagos joga volt. Ezek nézeteit László Gyula könyvében finom iróniával ismerteti, és tömören, egyszerűen, de a tudományos igazság határozottságával és logikájával válaszol

azokra. Röviden ez az oka annak, hogy László Gyula könyve nem jelenhetett meg a kézirat befejezések, 1980-ban, csak 1993-ban.

Most azonban annál nagyobb örömmel üdvözljük! Külön köszönet illeti Éri István régészt, a Tájak–Korok–Múzeumok kiadó főszerkesztőjét, aki a mai nehéz viszonyok között ilyen igényesen adta ki ezt az értékes tanulmányt. A színes fényképek, amelyek Mózer Zoltán, Sarudi Sebestyén József és mások kiváló művei, továbbá a színes akvarell másolatok, amelyek nagy része most először kerül a nyilvánosság elé, méltóképpen kísérik László Gyula meggyőző és szemléletes előadását, fokozva annak hitelét.

A bevezetőben László Gyula világosan kijelöli a könyv célkitűzését. Nagy Géza kiváló régész-történész 1913-ban közölt felfedezését kívánta továbbgondolni és bizonyítani, amely szerint az Ermitázs egyik szkíta aranylemezeinek ábrázolása, sűrített formában a Szent László-legenda magját állítja elénk. László Gyula, a honfoglaló magyar nép életét kutató régész, áttekintette az irodalomtörténészek, néprajz-tudósok kutatásait és azok újabb és korábbi eredményeit is, egybevetette azokat saját régészeti megfigyeléseivel, következtetéseivel. Mindenekelőtt a legenda írott és hagyományozott forrásait elemzi, majd a Szent László-hermára irányítja a figyelmünket, mint a falképek Szent László ábrázolásainak előképére. A herma aranyozott ezüst szobrának majesztikus arctípusa ugyanis meglepően rokon a falképek Szent László képével. László Gyula korábbi kutatásainak eredményeit a Szent László-hermával kapcsolatban 1965-ben tette közzé az Arabona győri múzeumi évkönyvben. Itt személyes, főképpen technikai vizsgálatok alapján bizonyította, hogy a herma fejrésze azonos a király szentté avatásakor készült hermával, vagy legalábbis annak pontos mása. Művészettörténünk, anélkül, hogy érdemben megcáfolná e tudományos bizonyítást, 1406

körülre datálja a hermát arra az 1406. évi oklevélre hivatkozva, amely szerint a váradi székesegyház néhány évvel korábban leégett, s a koponya ereklyetartója is megolvadt a tűzben.

A Szent László-legenda falképciklusain azonban már a 13. század végétől, a 14. század egész folyamán a herma arctípusával találkozunk.

A bevezető eszmefuttatások után tér rá a szerző a legenda-ábrázolások bemutatására, a miniatúráktól kezdve – Vatikáni Legendárium, Képes Krónika és a bécsi magyar egyetemisták anyakönyvének iniciáléjában – egészen a falképciklusokig, amelyeket területi egységek szerint tár elénk. A székelyföldi megjelenítések után a szepességi, kassai, gömöri pompás képsorokat ismerhetjük meg, végül az ország középső és nyugati részén feltárt legenda-ábrázolásokat. A gazdag változatokban, a többnyire nagy művészettel megfogalmazott, kozmikus erejű drámai küzdelmeket költői szépségű lírai részletek kísérik. A közép-európai 14.–15. századi festészet kiemelkedő emlékei ezek a képek tartalmi és formai szempontból egyaránt. A régész László Gyula rámutatott a részleteknél, a lószerszámok, a nyereg, a kengyel, a nyíl- és íjtegez típusaiban és díszítéseiben az avar-kori és azon túli keleti örökségre, amely – minden valószínűség szerint – a székelység, az első onogur avarkori honfoglalás népe közvetített hozzánk. A két hős fegyvernélküli küzdelme és több más elem ugyanezeket az összefüggéseket erősíti. A legenda kezdő jelenete, a várból kivonuló sereg a búcsúztatókkal azonban a nyugat-európai lovagvilág legszebb ábrázolásait idézi. A Szent László-legenda – e könyv meggyőző bizonyága alapján – Magyarországon keletkezett hősköltemény, amely népünk legősibb hitvilágát egyesíti a keresztény középkornak Jó és Rossz kozmikus harcára épülő európai szellemiségével.

Prokopp Mária